

GOETHE MUINASJUTT

Suure jõe ääres, mis oli äsjasest tugevast vihmast paisunud ja üle kallaste tõusnud, magas oma väikeses hütis päevapingest väsinuna vana paadimees. Keset ööd äratasid teda valjud hääled; ta kuulis, et rännumehed tahavad üle jõe pääseda.

Kui ta uksest välja astus, nägi ta kaldale kinnitatud paadi kohal värelemas kahte suurt virvatuld, kes kinnitasid talle, et neil olevat väga kiire ja et nad tahaksid juba teisel kaldal olla. Vanamees ei viivitanud, ta lükkas paadi kaldast lahti ning sõitis vilunult otse üle jõe, samal ajal kui võõrad mingis tundmatus, väga väledas keeles üksteisega sosistamisi rääkisid ja aeg-ajalt valjusti naerma pahvatasid, kareldes kord paadiservadel ja -pinkidel, kord paadipõhjas edasi-tagasi.

“Paat kõigub!” hüüdis vanamees. “Ja kui te nii rahutud olete, võib see ümber minna; istuge maha!” Sootulukesed hakkasid seepeale valjusti naerma, pilkasid vanameest ja olid veel rahutumad kui enne. Paadimees talus nende üleannetusi kannatlikult ning jõudis peagi teisele kaldale.

“Siin, teie vaeva eest!” hüüdsid reisijad ja kui nad end raputasid, kukkus niiskesse lootsikusse palju läikivaid kuldmünte. – “Taevas hoia, mida te teete!” hüüdis vanamees. “Te toote mulle suure õnnetuse kaela! Kui kas või üks kuldmünt oleks vette kukkunud, oleks jõgi, mis seda metalli ei salli, kohutavalt lainetama hakanud, paadi ja minu neelanud, ja kes teab, kuidas teie käsi oleks käinud. Võtke oma raha tagasi!”

“Me ei saa tagasi võtta midagi, mille me maha oleme raputanud,” andsid tulukesed vastuseks.

“Siis pean mina vaeva nägema,” sõnas vanamees kummardudes ja kuldmünte mütsi sisse korjates, “et need kokku korjata, kaldale viia ja maha matta.”

Virvatulukesed olid lootsikust välja hüpanud ja vanamees hüüdis: “Aga kuhu jääb siis minu tasu?”

“Kes kulda vastu ei võta, võib tasuta tööd teha!” hüüdsid virvatuled. – “Teadke siis, et mulle tohib tasuda ainult maiste viljadega.” – “Maiste viljadega? Me põlgame neid ega ole neid kunagi maitsnud.” – “Kuid ma ei saa teid enne minema lasta, kui olete lubanud, et toote mulle kolm kapsapead, kolm artišokki ja kolm suurt sibulat.”

Virvatulukesed tahtsid naljatledes jalga lasta, kuid tundsid end kummalisel kombel maa külge aheldatuna; see oli kõige ebaseeldivam tunne, mida nad eales olid kogenud. Nad lubasid paadimehe nõudmise peagi täita. Too lasi neil minna ja lükkas paadi kaldast eemale. Ta oli juba kaugel, kui virvatuled talle järele hüüdsid: “Vanamees, kuule, vanamees! Me unustasime kõige tähtsama!” Kuid paadimees oli kaugel ega kuulnud neid. Ta oli jõe sama kallast pidi paadiga allavoolu triivinud. Sinna, mägisesse paika, kuhu vesi iialgi ei ulatanud, tahtis ta ohtliku kulla matta. Kõrgete kaljude vahelt leidis ta tohutu kuristiku, poetas kulla sinna ning sõitis tagasi oma onni juurde.

Selles kuristikus magas ilus roheline madu, kelle langevate müntide kõlin unest äratas. Vaevalt silmas ta säravaid kuldtükke, kui ta need sedamaid himukalt alla neelas, otsides hoolikalt üles ka kõik mündid, mis olid kukkunud põõsastesse ja kaljupragudesse.

Vaevalt oli ta need alla kugistanud, kui ta tajus kõige meeldivamalt, kuidas kuld ta sisikonnas sulas ja kogu kehas laiali laotus; ning oma suureks rõõmuks märkas ta, et on muutunud läbipaistvaks ja helendavaks. Juba ammu oli ta kuulnud, et selline nähtus on võimalik. Kuna ta aga ei teadnud, kas helendus kestab kaua, siis ajasid uudishimu ja soov oma tulevikku kindlustada ta kaljudest välja, uurima, kes kulla sinna võis puistata. Ta ei leidnud kedagi. Seda toredam oli imetleda iseennast taimede ja põõsastiku vahel väänlemas ja seda veetlevat sära, mida ta värskes rohelses levitas. Kõik lehed olid kui smaragdid, kõik lilled kaunilt kirkastunud. Asjatult roomas ta läbi mahajäetud tihniku; seda enam kasvas aga tema lootus, kui ta jõudis tasandikule ning silmas eemal sära, mis tema omaga sarnanes. "Lõpuks ometi leian ma endataolise!" hüüdis ta ja kiirustas sinnapoole. Ta ei hoolinud raskustest läbi soo ja roostiku roomates. Sest kuigi ta elutses kõige meelsamini kuivadel mägiaasadel, kõrgetes kaljupragudes, nautis lõhnavaid rohtusid ja kustutas janu õrnade kastepiiskade ning värske allikaveega, oleks ta kalli kulla nimel ja imelise valguse lootuses kõike teinud.

Väsinult jõudis ta lõpuks niiske rabani, kus meie kaks sootulukest siin ja seal mänglesid. Madu tormas nende poole, tervitas neid ja rõõmustas, leides nood meeldivad härrased oma sugulased olevat. Tulukesed möödusid temast, kargasid tast üle ja naersid omal kombel. "Proua Sõtse," ütlesid nad, "kuigi te olete horisontaalne, ei tähenda see midagi. Loomulikult oleme me vaid sära poolest sugulased, sest vaadake," - nüüd ajasid mõlemad leegid, ohverdades kogu oma laiuse, end nii pikaks ja teravaks kui võimalik -, "kui kaunilt meid, vertikaalseid isandaid, see sihvakas pikkus rüütab. Ärge pange pahaks, armas sõbratar, kuid milline perekond saab sellega uhkustada? Senikaua kui virvatulukesed on olemas olnud, ei ole keegi neist eales istunud ega lamanud."

Madu tundis end nende sugulaste juuresolekul väga ebamugavalt, sest niipea kui ta pea kõrgele ajas, tundis ta, et peab paigalt liikumiseks jälle allapoole kummardama, ja kui ta ennist tumedas metsatukas endale erakordselt meeldis, siis nende sugulaste juuresolekul tundus tema sära iga silmapilguga kahanevat. Ta kartis koguni, et see kustub lõplikult.

Segaduses olles päris ta kiiresti, ega härrased ei oska talle öelda, kust see särav kuld pärit on, mis äsja kaljukuristikku kukkus; tema arvab, et see oli kullavihm, mis taevast langes. Virvatuled naersid ja raputasid end nii, et nende ümber tantsiskles suur hulk kuldmünste. Madu kiirustas neid neelama. "Laske hea maitsta, proua Sõtse," ütlesid kenad härrad, "me võime pakkuda veelgi rohkem." Nad raputasid end veel paar korda nii kärmelt, et madu jõudis vaevu hinnalise roa alla neelata. Tema sära suurenes silmnähtavalt ja ta hakkas tõepoolest imeliselt helendama, samal ajal olid virvatulukesed muutunud üsna kõhnaks ja väikeseks, kaotamata seejuures

vähimatki oma heast tujust.

“Ma olen teile igavesti tänulik,” lausus madu peale söömist taas hinge tõmmates. “Paluge minult mida iganes. Kui see on minu võimuses, täidan teie soovi.”

“Tore!” hüüdsid sootulukesed. “Ütle meile, kus elab kaunis liilia? Vii meid nii ruttu kui võimalik kauni liilia lossi ja aeda! Me sureme kannatamatusest, kui ei saa end ta jalge ette heita.”

“Seda teenet,” vastas madu sügava ohkega, “ei saa ma teile kohe osutada. Ilus liilia elab kahjuks teispool vett.” – “Teispool vett! Ja meie laseme end sel tormisel ööl üle jõe tuua! Kui julm on jõgi, mis meid lahutab! Kas ei oleks võimalik vanameest tagasi kutsuda?”

“Te näeksite asjatult vaeva,” vastas madu, “sest kui te kohtaksitegi teda siinpool, ei võtaks ta teid paati. Ta võib kõiki siiapoole tuua, kuid mitte kedagi teisele poole viia.” – “Kena lugu küll! Kas pole siis mingit muud moodust üle jõe saada?” – “Mõni on, kuid mitte praegusel hetkel. Ma ise võin härrased üle jõe viia, aga alles keskpäeval.” – “See on aeg, mil me parema meelega ei reisi.” – “Siis võite õhtul hiiglase varju peal üle vee sõita.” – “Kuidas see käib?” – “Vägev hiiglane, kes elab siin lähedal, ei suuda oma kehaga midagi teha. Ta käed ei jaksa õlekõrtki tõsta, ta õlad ei jõua reisipampu kanda; kuid tema vari suudab nii mõndagi, peaaegu kõike. Seepärast on ta päikese tõusu ja loojangu ajal kõige võimsam ja nii võib rändaja õhtuti tema varju turjale istuda; hiiglane läheneb siis vaikselt kaldale ja vari viib rändaja üle jõe. Kui te aga keskpäeva paiku tolles metsatukas viibite, kus tihnik tihedalt vastu kallast surub, siis võin mina teid üle viia ja ilusale liiliale esitleda. Kuid kui te keskpäevakuumust kardate, siis otsige vastu õhtut tollest kaljusopist hiiglane üles, ta on kindlasti lahkelt valmis teid aitama.”

Noorhärрад eemaldusid kerge kummardusega ja madu oli rahul neist lahti saades. Osalt seepärast, et ennast oma säras imetleda, osalt selleks, et rahuldada uudishimu, mis teda juba pikemat aega kummaliselt vaevas.

Kaljupragudes, kus ta tihti edasi-tagasi roomas, oli ta ühes paigas avastanud midagi eriskummalist. Sest kuigi ta oli sunnitud roomama läbi nende sügavike ilma valgusega, suutis ta esemeid tunde abil siiski üsna hästi eristada. Kõikjal oli ta harjunud leidma looduse ebakorrapärast loomingut. Kord väänles ta läbi suurte kristallhammastike, kord tajus ta puhta hõbeda jõhve ja konkse ning tõi ühe või teise kalliskivi endaga kaasa valguse kätte. Kuid oma suureks imestuseks oli ta ühes, igast küljest suletud kaljus tundnud esemeid, mis reetsid inimese kujundavat kätt. Siledaid seinu, mida mööda ta üles roomata ei suutnud, teravaid, korrapäraseid servi, kaunilt voolitud sambaid ja – mis talle kõige kummalisem näis – inimeste kujusid, mille ümber ta korduvalt oli väärdunud ja mida ta pidas pronksiks või ülimalt poleeritud marmoriks. Kõik need kogemused tahtis ta nüüd lõpuks nägemismeelega kokku võtta, et leida kinnitust sellele, mida kõigest oletas. Ta uskus, et suudab nüüd iseenese säruga valgustada seda imeilusat maa-alust võlvistikku ja lootis lõpuks täielikult tundma õppida neid eripäraseid esemeid. Ta kiirustas ning leidis tuttavalt teel peagi lõhe, mille kaudu oli harjunud sellesse pühapaika hiilima.

Jõudnud kohale, vaatas ta uudishimulikult ringi ja kuigi ta sära ei suutnud valgustada kõiki asju rotundis, muutusid lähimad esemed piisavalt nähtavaks. Hämmastuse ja aukartusega vaatas ta üles, särava seiniorva poole, kuhu oli asetatud ühe auväärse kuninga puhtast kullast kuju. Mõõtudelt oli kuju inimesest suurem, vormi poolest aga kujutas see pigem väikest kui suurt meest. Tema kaunist keha rüütas lihtne mantel ja tema juukseid hoidis koos tammepärg.

Vaevalt jõudis madu seda auväärset kuju silmitseda, kui kuningas rääkima hakkas ja küsis: "Kust sa tuled?" - "Kurstikest, kus elab kuld," vastas madu. - "Mis on kaunim kui kuld?" küsis kuningas. - "Valgus," lausus madu. - "Mis on kosutavam kui valgus?" päris kuningas. - "Vestlus," vastas madu.

Ta oli juttu ajades kõrvale piilunud ja järgmises orvas teist suurepärasest kuju silmanud. Seal istus hõbedane kuningas, pikk ja kõhn; ta keha oli kaetud kaunistatud rüüga, kroon, vöö ja valitsuskepp ehitatud kalliskividega; tema ilmes olid rõõm ja uhkus ning tundus, et ka tema soovib rääkida, kui korraga lõi tume viir marmorseinas helendama ja tõi kogu templisse meeldiva valguse. Selles valguses nägi madu kolmandat kuningat. Too oli vasest. Võimas kuju istus, toetudes nuiale; ta oli ehitatud loorberipärjaga ning sarnanes pigem kivikalju kui inimesega. Madu tahtis ümber pöörata, et vaadelda neljandat kuningat, kes oli temast kõige kaugemal, kuid helendav marmorviir sähvatas nagu välg ja kadus, ning kaljusein avanes.

Mao tähelepanu köitis keskmist kasvu mees, kes sealt välja astus. Ta oli riides nagu talupoeg ja kandis käes väikest laternat, mille tasast leeki oli meeldiv vaadata, ja mis imelisel kombel, ilma ühtegi varju heitmata, valgustas kogu võlvistikku.

"Miks sa tuled nüüd, kui meil on valgus olemas?" küsis kuldne kuningas. - "Te teate, et pimedust ei tohi ma valgustada." - "Kas minu riik lõppeb?" küsis hõbedane kuningas. - "Hiljem või ei ealeski," vastas vanamees.

Valjul häälel päris vasest kuningas: "Millal ma üles tõusen?" - "Varsti," vastas vanamees. - "Kellega pean ma ühinema," küsis kuningas. - "Oma vanemate vendadega," sõnas vanamees. - "Mis saab noorimast vennast?" päris kuningas. - "Tema võtab istet," vastas vanamees.

"Ma ei ole väsinud," hüüdis neljas kuningas kareda, kogeleva häälega.

Sellal, kui nood rääkisid, oli madu templis vaikselt ringi hiilinud, kõike silmitsenud ja vaatles nüüd neljandat kuningat lähemalt. Too seisis, toetudes sambale, ja tema aukartustäratav kuju oli pigem kohmakas kui ilus. Ainult metalli, millest see oli valatud, ei olnud lihtne ära tunda. Lähemalt vaadates oli see segu kolmest metallist, millest olid tehtud tema vennad. Kuid tundus, et valamisel ei olnud need materjalid päris ühte sulanud - kuldsed ja hõbedased viirud jooksid korrapäratult läbi vaskse massi ja andsid kujule ebameeldiva ilme.

Vahepeal ütles kuldne kuningas mehele: "Mitut saladust sa tead?" - "Kolme," vastas vanamees. - "Milline on neist tähtsaim?" küsis hõbedane kuningas. - "Ilmne," vastas vanamees. - "Kas avaldad selle meilegi?" küsis vaskkuningas. - "Niipea kui tean neljandat saladust," vastas vanamees. - "Mis see minusse puutub," pomises kokkusulatatud kuningas omaette.

“Mina tean neljandat saladust,” sõnas madu, lähenes vanamehele ja sosistas tolele midagi kõrva. – “Aeg on käes!” hüüdis vanamees võimsal häälel. Tempel kajas vastu, metallist skulptuurid helisesid ja samal silmapilgul kadus vanamees lääne ning madu ida suunas ja mõlemad läbisid suure kiirusega kaljulõhed.

Kõik käigud, millest vanamees läbi sammus, täitusid tema taga otsekohe kullaga, sest ta laternal oli imepärane võime muuta kõik kivid kullaks, puidu hõbedaks, surnud loomad kalliskivideks ja hävitada kõik metallid. Selleks aga, et seda teha, pidi latern täiesti üksi helendama. Kui tema kõrval oli teine valgus, heitis ta ainult ilusat heledat sära ja kosutas alati kõike elavat.

Vanamees astus oma hurtsikusse, mis oli ehitatud mäe külge, ja leidis oma naise kurvana eest. Naine istus tule ääres ja nuttis lohutamatu. “Kui õnnetu ma olen!” hüüdis ta. “Ma ei oleks tohtinud sind täna minema lasta!” – “Mis siis lahti on?” küsis vanamees rahulikult.

“Vaevalt olid sa lahkunud,” ütles naine nuuksudes, “kui kaks tormakat rändurit ukse taga seisid. Ettevaatamatult lasin ma nad sisse, nad paistsid olevat kenad, ausad inimesed. Riidetatud olid nad kergetesse leekidesse, neid oleks võinud pidada virvatulukesteks. Niipea kui nad olid majja astunud, hakkasid nad mind häbitul kombel meelitama ja muutusid nii pealetükkivaks, et mul on häbi sellele mõeldagi.”

“Noh,” vastas mees naeratades, “härased tegid kindlasti nalja, sest sinu aastaid arvestades jäid nad kindlasti tavalise viisakuse piiridesse.”

“Minu aastad! Mis aastad!” hüüdis naine. “Miks pean ma kuulama seda juttu oma aastatest? Kui vana ma siis olen? Tavaline viisakus? Ma tean ometi, mida räägin. Ja vaata ringi, millised on seinad; vaata neid vanu kive, mida ma juba sada aastat näinud ei ole. Kogu kulla limpsisid nad maha, sa ei kujuta ette, kui kiiresti nad seda tegid, ja nad kinnitasid aina, et see maitseb palju paremini kui tavaline kuld. Kui nad olid seinad puhtaks noolinud, paistsid nad olevat väga heas tujus ja päris kindlasti olid nad selle lühikese aja jooksul ka palju suuremaks, laiemaks ja säravamaks muutunud. Nüüd hakkasid nad jälle vallatlema, silitasid mind, nimetasid mind oma kuningannaks, raputasid end ja nende ümber hüplesid kuldmündid. Näed, kuidas need seal pingi all säravad. Aga oh häda! Meie mops sõi mõned mündid ära ja vaata, seal see vaene loomake lebab – kamina juures surnult! Ma olen nii õnnetu. Märkasin seda alles siis, kui nad läinud olid. Oleksin ma seda teadnud, poleks ma lubanud nende võlga paadimehele tasuda.” – “Mida nad talle võlgnevad?” päris mees. – “Kolm kapsapead, kolm artišokki ja kolm sibulat,” vastas naine. “Ma lubasin need päeva hakul jõe äärde viia.”

“Sa võid neile seda rõõmu teha,” sõnas vanamees, “sest parajal hetkel on meil neist veel kasu.”

“Seda ma ei tea, kas meil neist kasu on, aga nii nad lubasid ja töötasid.”

Vahepeal oli tuli kaminas kustunud, vanamees kattis söed tuhaga, korjas säravad kuldtükid kokku ja pani kõrvale ning nüüd säras tema latern jälle üksi kõige kaunimas säras. Seinad kattusid kullaga ja mopsist oli saanud kõige kaunim oonüks, mida võib ette kujutada. Selle hinnalise kivi pruuni ja musta tooni veiklemine tegi

tast haruldase kunstiteose.

“Võta korv,” ütles mees, “ja pane oonüks sinna sisse. Siis too kolm kapsapead, kolm artišokki ja kolm sibulat; aseta need kivi ümber ja vii jõe äärde. Keskpäeval lase end maol üle jõe viia ja külasta kaunist liiliat. Vii oonüks talle; seda puudutades muudab ta selle elavaks nii, nagu ta muidu oma puudutusega kõik elava tapab. Ta saab endale truu kaaslane. Ütle talle, et ta ei kurvastaks, tema lunastus on lähedal; suurimat õnnetust võib ta võtta kui suurimat õnne, sest aeg on käes.”

Eit pakkis korvi ning asus päeva saabudes teele. Tõusev päike paistis heledalt kauguses särava jõe kohal. Naine astus pikaldase sammuga, sest korv rõhus ta pead ja siiski polnud see oonüks, mis nii raske oli. Kui naine kandis midagi elutut, ei tajunud ta seda, ennemini kerkis korv siis kõrgemale ja hõljus ta pea kohal. Kuid värsket köögivilja või väikest, elavat loomakest kanda oli tema jaoks väga vaevaline. Tusaselt oli eit mõnda aega edasi sammunud, kui ta äkitselt ehmunult seisatas – palju ei puudunud, et ta oleks astunud hiiglase varjule, mis laotus temani üle tasandiku. Alles nüüd märkas ta vägevast hiiglast, kes oli jões supelnud, veest välja tulemas ja naine ei teadnud, kuidas tema eest kõrvale hoida. Niipea kui hiiglane naist silmas, hakkas ta teda naljatledes tervitama ja tema vari pistis otsemaid käed eide korvi. Kergelt ja osavalt võtsid need sealt välja ühe kapsapea, ühe artišoki ja ühe sibula ning pistsid need hiiglasele suhu. Seejärel astus too edasi ülesvoolu ja vabastas naisele tee.

Naine kaalus, kas ei oleks targem tagasi minna ja puuduvad köögiviljad aiast asemele tuua, kuid läks kõheldes ikka edasi, kuni jõudis lõpuks jõe kaldale. Kaua istus ta seal, oodates paadimeest, keda ta lõpuks nägi koos ühe kummalise reisijaga üle jõe aerutamas. Paadist astus välja noor ja kaunis mees, kellelt naine ei suutnud pilku pöörata.

“Mida te mulle toote?” hüüdis vanamees. – “See on köögivilj, mis virvatuled teile võlgnevad,” vastas naine ja näitas mehele oma korvi. Kui too nägi, et igast liigist on toodud vaid kaks, muutus ta tusaseks ning lausus, et ei saa neid vastu võtta. Naine anus teda, rääkis, et ta ei saa praegu tagasi koju minna, ja et see koorem oleks talle teel, mis tal veel ees on, liiga raske. Paadimees jäi endale kindlaks, kinnitades, et see ei olenevat temast. “Seda, mis mulle kuulub, pean ma üheksa tundi ootama ja ma ei tohi midagi vastu võtta enne, kui olen ühe kolmandiku jõe loovutanud.” Pika vaidlemise peale lausus vanamees lõpuks: “Üks abinõu on veel. Kui te end jõe ees võlglaseks tunnistate, siis võtan ma need kuus vilja vastu, kuid see on seotud mõningase ohuga.” – “Kui ma oma sõna pean, siis ei ole ju mingit ohtu?” – “Mitte kõige vähematki. Pistke käsi jökke,” jätkas vanamees, “ja töotage, et tasute võla ühe ööpäeva jooksul.”

Eit tegigi seda. Suur oli aga tema ehmatus, kui ta käe veest pigimustana välja tõmbas. Ta saajatas vanameest, kinnitas, et ta käed on tema juures ikka kõige ilusamad olnud, ning et hoolimata raskest tööst on ta osanud neid kauneid ihuliikmeid valgete ja pehmetena hoida. Ta vaatas oma kätt meelepahaga ja hüüdis ahastavalt: “Kohutav! Käsi on kahanenud, see on palju väiksem kui teine käsi.”

“Nii see ainult tundub,” sõnas vanamees, “Kui te aga sõna ei pea, võib see tõeks osutada. Käsi kahaneb pikkamööda ja kaob lõpuks täielikult, kuid te saate seda siiski kasutada. Te saate sellega kõike teha, kuid keegi ei näe seda.” – “Mulle meeldiks pigem, et ma ei saaks seda kasutada ja keegi ei saaks sellest aru,” lausus eit, “aga sel pole mingit tähtsust, ma pean oma sõna, et vabaneda sellest mustast nahast ja murest.” Kiirustades võttis naine korvi, mis iseenesest ta pea kohale kerkis ja vabalt õhus hõljus, ning tõttas järele noormehele, kes vaikselt, mõtteisse vajunud mööda kallast astus. Tema kaunis kuju ja kummaline rüü olid eidele sügavat muljet avaldanud.

Noormehe rinda kattis särav soomussärk, mille all liikus tema kaunis keha. Ta õlgadel rippus purpurpunane mantel, tema katmata peas lainetasid pruunid, lokkis juuksed; noormehe kena nägu ja kaunikujulisi jalgu paitasid päikesekiired. Paljajalu astus ta rahulikult mööda kuuma liiva ja mingi tugev valu näis kõiki ta väliseid muljeid tuhmistavat.

Jutukas vanaeit püüdis teda vestluse tõmmata, kuid noormees vastas lühidalt ja mittemidagiütlevalt, nii et naine lõpuks, hoolimata noormehe ilusatest silmadest, väsis teda pidevalt ilmaasjata kõnetamast. Ta jättis noormehega hüvasti ja lausus: “Te kõnnite minu jaoks liiga aeglaselt, mu härra. Ma ei tohi mööda lasta hetke, mil saan rohelise mao seljal jõe ületada ja ilusale liiliale üle anda kingituse oma mehelt.” Nende sõnadega ruttas ta minema ning sama kiiresti elavnes noormees ja tõttas naisele järele. “Te lähete kauni liilia juurde!” hüüdis ta. “Siis on meil üks tee! Mis kingitus see on, mida te kannate?”

“Mu härra,” vastas naine, “ei ole ilus uurida nii elavalt mu saladusi, pärast seda, kui te minu küsimused paari sõnaga tagasi lükkasite. Kuid tehkem vahetust. Jutustage mulle oma saatusest ja ka mina ei varja enda ja oma kingituse lugu.” Nad jõudsid peagi kokkuleppele. Naine jutustas enda ja koera loo ning näitas noormehele imetabast kingitust.

Too võttis sedamaid looduse kunstiteose korvist ja hoidis mopsi, kes näis rahulikult magavat, oma käte vahel. “Õnnelik loom,” hüüdis ta, “sind puudutavad tema käed, ta elustab su, samas kui kõik elusolendid ta eest põgenevad, et mitte saada kurva saatuse osaliseks. Ah, miks ütlen ma kurva! Kas ei ole veel kurvem ja heidutavam tarduda tema juuresolekust, kui tema käe läbi surra! Vaata mind,” ütles ta vanaeidele, “millist viletsust pean ma oma vanuses taluma. Saatust jättis mulle selle raudrüü, mida ma sõjas auga kandsin, ja selle purpurmantli, mille ma püüdsin välja teenida targa valitsemisega. Üks on ebavajalik koorem, teine tähtsusetu iluasi. Mu kroon, valitsuskepp ja mõök on läinud, olen sama puupaljas ja kehv nagu iga teine inimeselaps, sest nii hukatuslikult mõjuvad tema ilusad sinised silmad, et võtavad igalt elusolendilt ta jõu, ja need, keda ta puudutus ei tapa, tunnevad end elava, liikuva varjuna.”

Nii jätkas ta kaebemist ega rahuldanud vanaeide uudishimu mitte põrmugi. Too ei tahtnud kuulda mitte noormehe sisemistest, vaid välistest asjadest. Ta ei saanud teada ei noormehe isa ega tema kuningriigi nime. Nooruk silitas kivikõva mopsi,

keda päikesekiired ja noormehe soe rind soojendasid, justkui oleks ta elus. Noormees päris palju laternaga mehe ja püha valguse toime kohta ja tundus, et ta sai sellest oma kurvas olukorras tulevikuks uut lootust.

Sedasi juttu ajades nägid nad eemal päikesesäras kaunilt säramas silla majesteetlikku kaart, mis ühendas üht kallast teisega. Mõlemad imestasid, sest nad ei olnud seda ehitist iialgi nii imelisena näinud. "Kuidas?" hüüdis kuningapoeg. "Kas ei olnud see veel piisavalt ilus, kui ta seisis me silme ees justkui jaspisest ja praasemist ehitatud. Kas me ei peaks kartma astuda sellele nüüd, kui ta näib olevat rikkalikult smaragdidest, krüsopraasist ja krüsoliidist kokku seatud?" Kumbki ei teadnud midagi maoga toimunud muutusest, sest just madu oli see, kes sirutus igal keskpäeval üle jõe ja võttis uhke silla kuju. Rändajad astusid sellele aukartusega ja sammusid vaikides üle jõe.

Vaevalt olid nad teisele kaldale jõudnud, kui sild hakkas kõikuma ja kiikuma, puudutas hetkeks veepinda ning roheline madu järgnes rändajatele oma tavalisel kujul. Ei noormees ega eit jõudnud madu veel tänada loa eest tema seljal jõe ületada, kui nad märkasid, et lisaks neile kolmele oli seltskonnas veel teisigi, keda nad aga silmadega ei näinud. Nad kuulsid enda kõrval sisinat, millele madu omakorda sisistades vastas. Nad kuulatasid ning said lõpuks järgmisest aru: "Me vaatame esialgu," lausus paar häält vaheldumisi, "inkognito kauni liilia pargis ringi ja palume, et te meid öö saabudes, niipea kui oleme piisavalt esinduslikud, tutvustaksite täiuslikule kaunitarile. Te leiate meid suure järve äärest." - "Olgu nii," vastas madu ja sisisev heli haihtus õhku.

Meie kolm rändurit arutasid nüüd, millises järjekorras nad kaunitari ette astuvad, sest ükskõik kui palju rahvast tema juures ka ei olnud, ikka tohtisid nad ainult ükshaaval tulla ja minna, kui ei tahtnud kannatada tugevat valu.

Naine kivistunud koeraga korvis lähenes esimesena aiale ja otsis oma heategija üles. Teda polnud raske leida, sest ta laulis parajasti harfi saatel. Võluvad helid avaldusid esmalt virvendusena vaikse järve pinnal, seejärel panid nad kerge tuuleõhuna liikuma rohu ja põõsad. Ühel igast küljest ümbritsetud rohelisel välul, mitmesuguste puude kauni rivi varjus ta istuski ning võlus taas esmapilguga ära talle hurmatult läheneva naise silmad, kõrvid ja südame. Too oli kindel, et kaunitar on tema äraolekul veelgi kaunimaks muutunud. Juba kaugelt hüüdis hea naine armsale neiule tervitusi ja kiidusõnu: "Milline rõõm on teid vaadata, milline taevas laotub teie juuresolekul te ümber! Kui võluvalt toetub harf teie põlvedele, kui õrnalt ümbritsevad teie käed pilli! See näib igatsevat teie rinna järele. Ja kuidas ta teie saledate sõrmede puudutuse peale nii mahedalt heliseb! Kolmekordselt õnnelik oleks noormees, kes võiks tema asemel olla!"

Nende sõnadega oli ta lähemale astunud. Ilus liilia tõstis pilgu, lasi käed rüppe ning vastas: "Ära kurvasta mind selle kohatu kiitusega, seda tugevamini tajun oma õnnetust. Vaata, siin mu jalge ees lebab surnult vaene kanaarilind, kes tavaliselt saatis meeldivalt mu laule. Ta oli harjunud istuma mu harfil ja hoolikalt välja õpetatud mind mitte puudutama. Täna, unest ärgates, kui alustasin rahulikku

hommikulaulu ja minu väike laulja reipamalt kui kunagi varem oma harmoonilisi helisid kuuldavale tõi, sööstis üle mu pea kull. Ehmunult põgenes vaene, väike linnuke minu põue ja sel silmapilgul tundsin ma temast lahkuva elu viimaseid tõmblusi. Minu pilgust tabatuna hiilib röövel jõuetult vee ääres ringi, kuid mis kasu on mul tema karistamisest, mu armsam on surnud ja tema haud suurendab vaid kurbade põõsaste hulka mu aias.”

“Julgust, kaunis liilia!” hüüdis naine, kuivatades pisara, mille õnnetu tütarlapse jutustus ta silmist välja oli meelitanud. “Võtke end kokku! Minu vanus lubab mul teile öelda, et peaksite oma leina talitsema ja võtma suurimat õnnetust kui suurima õnne saadikut, sest aeg olevat käes. Ja tõepoolest,” jätkas eit, “maailmas valitseb segadus. Vaadake vaid mu kätt – kui mustaks see on muutunud! Tõesti – see on palju väiksemaks muutunud, pean kiirustama, enne kui see päriselt kaob! Miks pidin ma virvatuledele heameelt tegema, miks pidin ma hiiglast kohtama ja oma käe jökke pistma? Kas te ei saaks anda mulle ühe kapsapea, ühe artišoki ja ühe sibula? Ma viiksin need jõe ja mu käsi muutuks sama valgeks nagu ennegi ning ma võiksin selle peaaegu teie käte kõrvale asetada.”

“Kapsapäid ja sibulaid võid sa heal juhul veel leida, kuid artišokke otsiksid asjatult. Ükski taim mu aias ei kannu õisi ega vilju, kuid iga oksake, mille ma murrin ja oma armsama hauale istutan, hakkab kohe haljendama ja kasvab kõrgeks. Kahjuks olen ma kõiki neid põõsaid ja salusid kasvamas näinud. Nende piiniate võred, küpresside obeliskid, tammede ja pöökide kolossid – kõik nad istutasin ma oma kätega väikeste okstena kurbadeks mälestusmärkideks muidu viljatusse mulda.”

Eit oli sellele jutule vähe tähelepanu pööranud ja silmitsenud ainult oma kätt, mis ilusa liilia juuresolekul järjest mustemaks ja iga hetkega aina väiksemaks näis muutuvat. Ta tahtis võtta oma korvi ja minema tõtata, kui tundis, et oli unustanud kõige tähtsama. Sedamaid tõstis ta moondunud koera korvist välja ja asetask selle kaunitari lähedale rohule. “Minu mees,” lausus eit, “saatis teile kingituse. Te teate, et võite selle kalliskivi oma puudutusega ellu äratada. See tubli ja armas loom teeb teile kindlasti palju rõõmu ja minu meelehärmi tema kaotamisest leevendab vaid mõte, et ta kuulub teile.”

Ilus liilia vaatas loomakest heameelega ja tundus, et ka imetlusega. “Paljud märgid,” sõnas ta, “mis mulle mõningat lootust annavad, langevad kokku. Kuid, ah, kas pole see lihtsalt meie loomuses, et kui kohtame palju õnnetust, kujutame enesele ette, et õnn on lähedal?”

Mis kasu on mul headest märkidest?
Linnukese surm, sõbratari must käsi?
Kalliskivist mops, kellesarnast teist ei ole?
Kas ei saatnud teda mulle latern?
Eemal magusast inimlikust naudingust
tunnen ma siiski vaid kurbust.
Ah, miks ei seisa tempel jõe ääres!

Ah, miks ei ole valmis sild!"

Kärsitult oli hea naine kuulnud laulu, mida kaunis liilia saatis harfi meeldivate helidega ja mis oleks igauhte hurmanud. Ta tahtis just lahkuda, kui rohelise mao saabumine ta jälle peatas. Too oli laulu viimaseid ridu kuulnud ja julgustas ilusat liiliat sedamaid.

"Ettekuulutus silla kohta on täide läinud," hüüdis ta. "Küsi selle hea naise käest, kui kaunis on nüüd selle kaar. See, mis muidu oli läbipaistmatust jaspisest, see, mis oli vaid praasemist, läbi mille kumas valgust vaid servades, on muutunud läbipaistvaks kalliskiviks. Ükski berüll ei ole nii selge, mitte ükski smaragd nii kaunivärviline."

"Ma soovin teile selle puhul õnne," lausus liilia "kuid andestage mulle – ma ei usu, et ettekuulutus veel tõeks on saanud. Üle selle kõrge sillakaare saavad sammuda vaid jalakäijad, kuid meile on lubatud, et hobused ja kaarikud ning igat masti rändurid hakkavad samaaegselt mööda silda sinna- ja siia poole liikuma. Kas ettekuulutus ei rääkinud mitte suurtest sammastest, mis jõest kerkivad?"

Eide silmad olid naelutatud käele, siinkohal katkestas ta vestluse ja asutas end minema. "Oodake veel pisut," lausus ilus liilia, "ja võtke mu vaene kanaarilind kaasa. Paluge laternat, et see muudaks ta ilusaks topaasiks. Tahan ta oma puudutusega elustada ja koos teie armsa mopsiga saab temast minu ajaviide. Kuid tõtate nii kuis saate, sest päikeseloojanguga võtab talumatu kõdunemine vaese linnukese oma haardesse ja rebib igaveseks ta kauni kuju tükkideks."

Eit asetas väikese surnukeha korvi õrnade lehekeste vahele ja kiirustas minema.

"Olgu kuidas on," ütles madu, jätkates katkenud juttu, "tempel on valmis."

"Kuid see ei seisa veel jõe ääres," vastas liilia.

"See asub veel maa sügavustes," lausus madu. "Ma nägin kuningaid ja kõnelesin nendega."

"Kuid millal nad üles tõusevad," küsis liilia.

Madu vastas: "Ma kuulsin templis kõlamas suuri sõnu: aeg on käes."

Rõõm levis kaunitari palgeile. "Ma kuulen neid õnnestavaid sõnu täna juba teist korda," lausus ta. "Millal saabub päev, kui ma neid kolm korda kuulen?"

Ta tõusis püsti ja otsekohe astus põõsaste vahelt välja võluv tütarlaps, kes võttis ta harfi. Tollele järgnes teine neiu, kes pani kokku elevantiluust nikerdatud tooli, millel kaunis liilia oli istunud ja võttis hõbedase padja. Seejärel ilmus välja kolmas tütarlaps, kes kandis suurt, pärlitega tikitud päikesevarju, jäädes ootama, kas liilia teda jalutuskäigul vajab. Kirjeldamatult kaunid ja võluvad olid need kolm neidu ja siiski suurendasid nad vaid liilia ilu. Igauks pidi tunnistama, et viimast ei saanud neidudega võrreldagi.

Lahkelt oli ilus liilia vahepeal imepäraselt mopsi vaadelnud. Ta kummardus, puudutas teda ja samal silmapilgul hüppas too jalule. Rõõmsalt vaatas ta ringi, jooksis siia ja sinna ning kiirustas lõpuks oma heategijat sõbralikult tervitama. Too võttis koera sülle ja surus ta enda vastu. "Kui külm sa oled!" hüüdis liilia. "Ja kuigi

sinus on ainult pool elu, oled sa mulle ikka armas. Ma armastan sind õrnalt, naljatlen sinuga, silitan sind sõbralikult ja hoian sind tugevalt oma südame vastas." Siis lasi ta koera lahti, ajas ta eemale, kutsus ta tagasi, naljatles temaga ja jooksis koos temaga nii rõõmsameelselt ja süütult murul ringi, et tema rõõm kutsus esile vaimustuse ja haaras kaasa, nii nagu just äsja oleks tema lein iga südame kaasa tundma pannud.

Selle rõõmu, need veetlevad naljad katkestas kurva noormehe saabumine. Ta astus sisse niisugusena, nagu me teda juba tunneme, kuid päeva kuumus näis olevat teda veelgi rammestanud ja armastatu juuresolekul muutus ta iga hetkega üha kahvatumaks. Ta kandis käsivarrel kulli, kes istus rahulikult nagu tuvi, tiivad külgedel.

"Kuidas võid sa," hüüdis liilia talle, "tuua minu silme alla selle vastiku linnu, koletise, kes tappis täna mu väikese laulja."

"Ära ole pahane õnnetu linnu peale," vastas seepeale noormees. "Pigem süüdistada iseend ja saatust ning luba mul seltsida minu õnnetu saatuse kaaslasega."

Mops ei olnud lõpetanud kaunitariga mänglemist ja too vastas läbipaistvale loomakesele sõbralikult. Ta plaksutas käsi, et teda eemale peletada, jooksis siis, et teda jälle enda vastu tõmmata. Ta proovis koera kinni püüda, kui too põgenes, ja ajas ta endast eemale, kui too tahtis end tema vastu suruda. Noormees vaatas seda vaikides ja kasvava kurbusega pealt. Lõpuks aga, kui liilia inetu looma, kes noormehele lausa jälle oli, sülle võttis, vastu oma valget rinda surus ja koera musta koonu oma taevalike huultega suudles, kaotas ta kannatuse ja hüüdis meelt heites: "Kas mina, kes ma õnnetu saatuse tõttu sinust võib-olla igavesti lahus elan, kes ma sinu pärast kõik, isegi iseenda olen kaotanud, pean nägema, et üks niisugune ebard sind rõõmustab, sinu poolehoidu leiab ja su embust võib nautida! Pean ma ikka ja jälle vaid edasi-tagasi rändama ning tegema kurbi tiire siia- ja sinnapoole jõge? Ei, minu rinnas on veel alles vana kangelaslikkuse säde, lahvatagu see nüüd viimse leegina põlema. Kui kivid tohivad su rinnal puhata, siis saagu minust kivi. Kui sinu puudutus tapab, siis tahan ma su käe läbi surra."

Nende sõnadega tegi ta ägeda liigutuse, kull tõusis ta käelt lendu, noormees aga tormas kaunitari poole. Too sirutas oma käed välja, et teda tagasi hoida, kuid puudutas noormeest sedasi veelgi varem. Teadvus jättis noormehe maha ja täis õudu tundis liilia ilusat raskust oma rinna vastas. Karjatades taganes ta ja kaunis nooruk vajus elutult ta käte vahelt maha.

Õnnetus oli juhtunud! Kaunis liilia seisis liikumatult ja vaatas tardunult hingetut keha. Talle tundus, et süda rinnus seiskub ja ta silmis polnud pisaraid. Asjatult püüdis mops saada tema sõbraliku puudutuse osaliseks, kogu maailm oli koos ta sõbraga surnud. Tema tumm meeleheide ei otsinud abi, sest ta ei teadnud, mis aitaks.

Kuid madu liigutas end seda usinamalt, ta mõtles päästmisele, ja tõepoolest – tema kummalised liigutused aitasid vähemalt õnnetuse edasisi kohutavaid tagajärgi mõneks ajaks peatada. Ta moodustas oma siidja kehaga surnu ümber suure ringi, haaras hammastega sabaotsast kinni ja jäi rahulikult lamama.

Varsti ilmus üks liilia kaunitest teenijannadest, tõi elevandiluust välitooli ja pakkus kaunitarile sõbralike liigutustega istet. Peagi tuli ka teine teenija, kes kandis tulevärvi loori ja ennemini kaunistas kui kattis sellega oma käskijanna pead. Kolmas teenijanna ulatas liiliale harfi ja vaevalt oli too selle toreda pilli enda vastu surunud ning mõned helid selle keeltest välja võlunud, kui esimene tütarlaps kirka, ümmarguse peegliga tagasi tuli, liilia vastas seisma jäi, püüdes peeglisse tema pilgu ja näidates talle kõige kaunimat pilti. Valu suurendas liilia ilu, loor tema võlusid, harf ta veetlust ja samavõrra, nagu loodeti näha muutust tema kurvas olukorras, sooviti igaveseks meelde jätta pilt temast niisugusena, nagu see nüüd paistis.

Vaikiva pilguga peeglisse võlus ta kord pillikeeltest välja sulneid helisid, kord näis ta valu kasvavat ja pillikeeled vastasid võimsalt tema kurvastusele. Paaril korral avas ta suu laulmiseks, kuid ta hää l torkus. Peagi aga vallandus ta valu pisaratena. Kaks tütarlast toetasid teda, harf vajus ta põlvedelt maha, nobe teenijanna jõudis sellest veel kinni haarata ja viis pilli eemale.

“Kes tooks siia laternaga mehe enne, kui päike loojub?” sisistas madu vaikselt, kuid kuuldavalt. Tütarlapsed vaatasid üksteisele otsa ja liilia pisaratevool suurenes. Sel silmapilgul tuli hingetuna tagasi korviga naine. “Ma olen kadunud ja sant!” hüüdis ta. “Vaadake, mu käsi on peaaegu kadunud. Ei paadimees ega hiiglane nõustunud mind üle jõe viima, sest ma olen vee võlglane. Asjata pakkusin sadat kapsapead ja sadat sibulat – pole vaja rohkem kui neid kolme vilja ja siinkandis ei ole kusagil ühtegi artišokki.”

“Unustage oma häda ja püüdke siin abiks olla,” lausus madu. “Vahest saab ka teid siis kohe aidata. Kiirustage nii, kuis saate, ja otsige üles virvatuled. On veel liiga valge, et neid näha, aga võib-olla kuulete te nende naeru ja võbinat. Kui te kiirustate, siis viib hiiglane teid veel üle jõe ja te võite leida laternaga mehe ja ta siia saata.”

Naine kiirustas, nagu suutis, ja madu näis niisama kannatamatult nagu liiliagi ootavat mõlema naasmist. Paraku kuldaski loojuva päikese kiir juba võsastiku puude latvu ning pikad varjud sirutusid üle järve ja aasa. Madu liigutas end kannatamatult ja liilia puhkes pisaraisse.

Hädas vaatas madu kõikjal ringi, sest ta kartis, et päike loojub iga hetk, kõdunemine tungib läbi maagilise ringi ja võtab võimust kauni noormehe üle. Lõpuks märkas ta kõrgel taevas purpurpunaste sulgedega kulli, kelle rinda puudutasid päikese viimased kiired. Madu raputas end suurest rõõmust hea märgi üle ja ta ei eksinud. Sest varsti pärast seda nähti laternaga meest justkui uiskudel üle järve libisemas.

Madu ei liikunud paigalt, kuid liilia tõusis ja hüüdis mehele: “Milline hea vaim saadab sind siia hetkel, kui me sind nii väga vajame?”

“Minu laterna vaim,” vastas vanamees, “saatis mind ja kull juhatas mulle teed. Ta huikab, kui mind vajatakse, ja mina otsin vaid taevast märki; mõni lind või meteor näitab mulle ilmakaart, kuhu pean suunduma. Ole rahulik, kaunis tütarlaps! Ma ei tea, kas saan sind aidata, sest üksik ei aita, aitab see, kes õigel hetkel paljudega ühineb. Peame ootama ja lootma. Hoia oma ringi suletuna,” jätkas ta, pöördudes mao

poole. Mees istus tema kõrvale künkale ja valgustas surnukeha. "Tooge ka see väike kanaarilind siia ja asetage ta ringi sisse!" Tütarlapsed võtsid korvist, mille eit oli maha jätnud, väikese surnukeha ja tegid nii, nagu mees oli käskinud.

Päike oli vahepeal loojunud ja hämaruse kasvades ei hakanud helendama mitte ainult madu ja mehe latern, vaid ka liilia loor levitas pehmet valgust, mis õrna koidupunana ta kahvatuid palgeid ja valget rüüd lõputu iluga värvis. Kõik vaatasid vaikides üksteisele otsa, kindel lootus oli leevendanud muret ja kurbust.

Seepärast rõõmustas kõiki eide saabumine kahe reipa leegi seltsis. Nood olid küll vahepeal rohkelt pillanud, sest nad olid jälle äärmiselt kõhnaks muutunud, kuid seda viisakamalt käitusid nad printsessi ja teiste naisterahvastega. Julgelt ja elavalt lausuvad nad üsna tavalisi asju, eriti tugevat muljet avaldas neile veetlev valgus, mida heitis helendav loor liiliale ja tema saatjannadele. Malbelt lõid naised silmad maha ja nende kauniduse kiitmine suurendas nende ilu veelgi. Kõik peale eide olid rõõmsad ning rahulikud. Vaatamata oma mehe kinnitusele, et ta käsi enam ei kahane, kuni seda valgustab tema latern, kinnitas naine rohkem kui korra, et kui see nii jätkub, kaob see kaunis kehaosa veel enne keskööd täielikult.

Laternaga vanamees oli virvatulede juttu tähelepanelikult kuulanud ja rõõmustas, et see jutuaajamine oli liilia kurbi mõtteid hajutanud ja oli talle rõõmu teinud. Ja teadmata kuidas oli südaöö lähemale nihkunud. Vanamees vaatas tähtede poole ja hakkas siis rääkima: "Me oleme siin koos õnnelikul tunnil. Tehku igaüks oma tööd, täitku igaüks oma kohust ja ühine õnn kustutab üksikud valud samuti, nagu ühine õnnetus hävitab üksikud rõõmud." Nende sõnade järel tekkis imeline sumin, sest kõik, kes seal olid, rääkisid enda eest, kuulutades valjusti, mida nad peavad tegema. Ainult kolm neidu vaikisid. Üks oli uinunud harfi kõrvale, teine päikeseparju ning kolmas tooli juures ja seda ei saanud neile pahaks panna, sest aeg oli juba hiline. Leegitsevad noorukid olid pärast mõningaid põgusaid viisakusavaldusi, mida nad ka teenijannadele pühendasid, need siiski lõpuks ainult liiliale kui kõige kaunimale hoidnud.

"Võta peegel," lausus vanamees kullile, "valgusta magajaid esimese päikesekiirega ja ärata nad taevast peegelduva valgusega."

Madu hakkas nüüd end liigutama, vallandas ringi ja liikus aeglaselt, suuri ringe tehes jõe suunas. Pidulikult järgnesid talle mõlemad virvatuled ja neid oleks võinud pidada kõige tõsisemateks leekideks. Eit ja tema mees võtsid korvi, mille tasast helendust seni vaevalt märgati; nad venitasid seda teine teiselt poolt ning korv muutus järjest suuremaks ja helendavamaks. Seejärel tõstsid nad nooruki surnukeha korvi ja asetasiid kanaarilinnu tema rinnale. Korv tõusis õhku ja hõljus eide pea kohal, kes järgnes virvatuledele. Kaunis liilia võttis mopsi sülle ja järgnes eidele. Rongkäigu lõpetas laternaga mees ja kogu ümbrus oli nendest erisugustest tuledest imeliselt valgustatud.

Kuid seltskonna imestus ei olnud väike, kui nad jõe äärde jõudsid ja nägid sellest üle sirutumas imeilusat sillakaart, millega hea madu neile särava tee sillutas. Kui päeval oli imetletud läbipaistvaid kalliskive, millest sild näis olevat laotud, siis nüüd,

öösel, imetleti nende toredat sära. Kõrgemal lõikus hele ring teravalt tumeda taevaga, kuid allpool sähvatasid elavad kiired keskpunktis kokku, toonitades ehitise liikuvat tugevust. Rongkäik sammus aeglaselt üle silla ja paadimees, kes kaugel oma hüti aknast välja vaatas, jälgis hämmastusega helendavat kaart ja imetabaseid tulesid, mis sellest üle liikusid.

Vaevalt olid nad teisele kaldale jõudnud, kui kaar lõi kõikuma ja hakkas lainjalt veele lähenema. Madu jõudis varsti kaldale, korv laskus maha ja madu moodustas taas selle ümber ringi. Vanamees kummardas mao ees ja küsis: "Milline on su otsus?"

"End ohvriks tuua, enne kui mind ohverdatakse," vastas madu. "Luba mulle, et sa ei jäta ühtegi kivikest maa peale."

Vanamees lubas seda ja lausus seejärel ilusale liiliale: "Puuduta madu vasaku käega ja oma armsamat paremaga." Liilia põlvitas maha ning puudutas madu ja surnut. Otsekohe näis viimane elustuvat, ta liigutas end korvis ning ajas end istukile. Liilia tahtis noormeest emmata, kuid vanamees hoidis teda tagasi. Ta aitas noormehel püsti tõusta ja juhtis teda. Too astus korvist ja ringist välja.

Noormees seisis ja kanaarilind lendas ta õlale. Mõlemad oli jälle elus, kuid vaim ei olnud veel tagasi pöördunud. Kauni sõbra silmad olid lahti, kuid ta ei näinud – vähemalt tundus ta vaatlevat kõike osavõtmatult –, ja vaevalt oli imetus juhtunu üle pisut vaibunud, kui märgati, mis oli toimunud maoga. Tema ilus, sale keha oli lagunenenud tuhandeteks säravateks kalliskivideks – vanaeit, kes tahtis võtta oma korvi, oli teda kogemata riivanud, ja maost ei jäänud järele muud kui murul kaunis ringis sätendavad kalliskivid.

Vanamees hakkas sedamaid kivikesi korvi korjama ja ta naine aitas teda. Seejärel kandsid nad ühiselt korvi kaldast väljaulatuvale kohale ja mees raputas korvi sisu jõkke, hoolimata kaunitari ja oma naise vastumeelsusest, kes oleksid hea meelega mõne kalliskivi enda jaoks välja valinud. Nagu säravad ja vilkuvad tähed kandusid kivikesed lainetega kaasa ja polnud võimalik aru saada, kas need kadusid kaugusse või vajusid põhja.

"Mu härrad," lausus vanamees seejärel aupaklikult virvatuledele, "nüüd juhatan ma teile teed ja avan käigu. Kuid te osutate meile suurima teene, kui avate meile pühapaiga värava, mille kaudu me seekord peame sisenema, ja mida ei suuda avada keegi peale teie."

Virvatuled olid viisakad ja jäid tahapoole. Laternaga vanamees sammus esimesena tema ees avanevasse kaljusse; talle järgnes otsekui mehaaniliselt noormees; vaikselt ja ebakindlalt hoidus liilia tollest pisut tahapoole; vanaeit ei tahtnud maha jääda ja sirutas käe välja, et tema kaasa latern seda valgustaks. Nüüd lõpetasid rongkäigu virvatuled. Nende leekide tipud ühinesid ja näisid üksteisega rääkivat.

Mõne aja pärast jõudsid nad suure pronksvärava juurde, mille kaks tiiba olid lukustatud kuldse tabaga. Vanamees kutsus virvatulukesed lähemale. Nood ei lasknud end kaua paluda ja pistsid luku ja riivi kiiresti nahka.

Pronks helises valjusti, kui värav lahti kargas ja sisenenud tulede valguses hakkasid pühamus paistma kuningate väärivad kujud. Kõik kummardasid auväärsete valitsejate ees, eriti innukad olid virvatuled oma väänlevate kummardustega.

Natukese aja pärast küsis kuldne kuningas: "Kust te tulete?" - "Maailmast," vastas vanamees. - "Kuhu te lähete?" päris hõbedane kuningas. - "Maailma," lausus vanamees. - "Mida te meist tahate?" küsis vaskkuningas. - "Teid saata," ütles vanamees.

Metallise gust kuningas tahtis just midagi ütleva hakata, kui kuldne kuningas sõnas virvatuledele, kes olid talle liiga lähedale astunud: "Hoidke must eemale, minu kuld ei ole teie maitsele." Nood pöördusid seepeale hõbedase kuninga poole ja liibusid tema vastu. Tolle rüü läikis kaunitult virvatulede kollakast peegeldusest. "Te olete teretulnud," ütles too, "kuid mina ei saa teid toita, sööge kõht mujal täis ja tooge mulle oma valgus." Virvatuled eemaldusid ja hiilisid vaskkuningast, kes ei paistnud neid märkavat, mööda, kokkusulatatud kuninga kallale. "Kes hakkab maailma valitsema?" hüüdis too kogeleva häälel. - "See, kes seisab oma jalgadel," vastas vanamees. - "See olen mina!" ütles kokkusulatatud kuningas. - "Saame näha," lausus vanamees, "sest aeg on käes."

Kaunis liilia langes vanamehele kaela ja suudles teda südamliselt. "Püha isa," ütles ta, "tuhat tänu, sest kuulen seda tähendusrikast lauset kolmandat korda." Vaevalt oli ta need sõnad lausunud, kui ta vanamehest veelgi tugevamini kinni haaras, sest maapind nende jalge all hakkas vappuma, vanaeit ja noormees hoidsid samuti üksteisest kinni, ainult liikuvad virvatuled ei märganud midagi.

Võis tunda, kuidas kogu tempel liikus nagu laev, mis eemaldub vaikselt sadamast, kui ankrud on hiivatud. Maa sügavikud näisid selle ees avanevat, kui see neist läbi liikus. See ei põrganud millegi vastu, selle teel ei olnud ühtegi kaljut.

Mõne silmapilgu näis peen vihm läbi kupli avause sisse tibutavat. Vanamees hoidis kaunist liiliat tugevamini ja lausus talle: "Me oleme jõe all ja jõuame peagi sihile." Varsti pärast seda tundus, et nad olid peatunud, kuid nad eksisid - tempel hakkas kerkima ülespoole.

Nüüd tekkis nende peade kohal kummaline kõmin. Korralikult ühendamata lauad ja palgid hakkasid kupliavast raginal sisse tungima. Liilia ja vanaeit hüppasid kõrvale, laternaga mees haaras noormehesest kinni ja jäi seisma. Paadimehe väike hütt - sest just selle rebis tempel kerkides maast kaasa ja haaras enesesse - vajus aegamisi maha ja mattis enda alla nooruki ja vanamehe.

Naised karjatasid ja tempel rappus nagu laev, mis ootamatult madalikule jookseb. Hirmunult ekslesid naised hämaruses ümber hüti, uks oli suletud ja nende koputamist ei kuulnud keegi. Nad koputasid ägedamalt ja olid väga imestunud, kui puit lõpuks helisema hakkas. Suletud laterna jõul muutus hütt seestpoolt väljapoole hõbedaks. Varsti muutis see koguni oma kuju. Sest kaunis metall minetas laudade, talade ja palkide juhuslikud vormid ning muutus suurepäraseks sepistatud kojaks. Nüüd seisis suure templi keskel ilus väike tempel või isegi templivääriline altar.

Trepi kaudu, mis tõusis seestpoolt, sammus nüüd üles kaunis nooruk. Laternaga mees valgustas teda ja üks teine valges, lühikeses rüüs mees, hõbedane aer käes, näis teda toetavat. Viimases võis ära tunda paadimehe, muutunud hüti endise elaniku.

Kaunis liilia tõusis mööda välimisi astmeid, mis viisid templist altarile, ülespoole, kuid ikka veel pidi ta oma armsamast eemale hoidma. Vanaeit, kelle käsi oli sel ajal, kui latern oli varjus olnud, järjest väiksemaks muutunud, hüüdis: "Kas mina jään siiski õnnetuks? Kas nii paljude imede puhul pole mingi ime läbi võimalik päästa mu kätt?" Eide mees osutas avatud väravale ja lausus: "Vaata, päev on algamas. Kiirusta ja suple jões." – "Milline suurepärane soovitus!" hüüdis naine. "Küllap muutun ma üleni mustaks ja kaon täielikult, ma ei ole ju oma võlga veel tasunud." – "Mine," lausus vanamees "ja tee nagu ma ütlesin! Kõik võlad on makstud."

Eit tõttas minema ja sel silmapilgul ilmus tõusva päikese valgus kupli kroonile. Vanamees astus noormehe ja neitsi vahele ja hüüdis valjul häälel: "Kolm on neid, mis valitsevad maa peal: tarkus, sära ja jõud." Esimese sõna kõlades tõusis püsti kuldne kuningas, teise sõna juures hõbedane ja kolmanda sõna kõlades vaskkuningas, samal ajal kui kokkusulatatud kuningas äkitselt kohmakalt istet võttis.

Mitte keegi, kes teda nägi, ei suutnud pühalikust silmapilgust hoolimata naeru pidada, sest ta ei istunud ega lamanud, ta ei toetunud, vaid oli vormitult kokku vajunud.

Virvatuled, kes olid seni temaga ametis olnud, astusid kõrvale. Nad näisid, olles hommikukumas küll kahvatud, siiski jälle hästi toitunud ja heatujulised. Nad olid osavalt kolossaalse kuju kuldseid viirud oma teravatipuliste keeltega põhjalikult puhtaks noolinud. Ebakorrapärased õõnsused, mis seetõttu tekkisid, püsisid mõnda aega avatuna ja kuju jäi oma endisesse vormi. Kui aga lõpuks ka kõige peenemad viirud ära olid lakutud, kukkus kuju ühtäkki kokku ja paraku just kohtadest, mis jäävad liikumatuks, kui inimene istub. Seevastu liikmed, mis peaksid painduma, jäid kangeks. Kes ei suutnud naerda, pidi silmad ära pöörama – vormi ja kamaka vahepealset seisundit oli eemaletõukav vaadata.

Laternaga mees juhtis nüüd ilusa, kuid ikka veel ainiti enda ette vaatava noormehe altarilt alla, otse vaskkuninga juurde. Võimsa vürsti jalge ees lebas vasest tupes mõõk. Noormees pani mõõga vööle. – "Mõõk vasakule küljele, parem pool vabaks!" hüüdis võimas kuningas. Seejärel läksid nad hõbedase kuninga juurde, kes ulatas noorukile oma valitsuskepi. Too haaras selle vasakusse kätte ja kuningas sõnas lahkelt häälel: "Karjata lambaid!" Kui nad kuldse kuninga juurde jõudsid, surus too isalikult õnnistava liigutusega noormehele tammepärja pähe ja ütles: "Tunne ära ülim!"

Vanamees oli sel ajal hoolega noorukit silmas pidanud. Pärast mõõga vööle seadmist oli tema rind kerkinud, tema käed liikusid ja tema jalaast oli kindlam. Kui ta valitsuskepi kätte võttis, tundus ta jõud mahenevat ja kirjeldamatu veetluse läbi veelgi võimsamaks muutuvat. Kui aga tammepärg ta lokke ehtis, elustusid ta näojooned, ta silmad lõid vaimust särama ja tema esimene sõna oli – liilia.

"Kallis liilia!" hüüdis noormees, mööda hõbedast treppi talle vastu tõtates – sest

too oli altarieendilt tema teekonda jälginud –, “armas liilia, mida magusamat võib tahta mees, kellel on kõik, kui süütust ja vaikset kiindumust, mida pakub mulle sinu rind?” – “Oh, mu sõber,” jätkas ta, pöördudes vanamehe poole ja vaadeldes kolme püha kuju, “ilus ja kindel on meie isade riik, kuid sa unustasid neljanda jõu, mis veelgi varasemast ajast, laiemalt ja kindlamalt maailma valitseb – see on armastuse jõud.” Nende sõnadega langes ta kaunile neiule kaela, too oli loori eemale heitnud ja tema palged värvusid kõige kaunima igavese punaga.

Seepeale sõnas vanamees naeratades: “Armastus ei valitse, kuid see kujundab ja see on midagi enam.”

Selle pidulikkuse, õnne ja vaimustuse sees ei märgatud, et päev oli saabunud ja nüüd torkasid läbi lahtise värava seltskonnale silma täiesti ootamatud asjad. Suur, sammastega ümbritsetud väljak moodustas eesõue, mille lõpus oli näha toredat silda, mis ulatus paljude kaartega üle jõe. See oli mõlemast küljest ääristatud sammaskäikudega, kuhu olid kohale ilmunud juba tuhanded inimesed, kes vilkalt sinna ja siia liikusid. Suure tee keskel kihas karjustest ja muuladest, ratsuritest ja vankritest. Need liikusid vooluna, üksteist takistamata, siia ja sinna. Nad kõik näisid selle mugavuse ja toreduse üle imestavat ja uus kuningas oma kaasaga oli sellest suure rahvahulga liikumisest ja elust samavõrra vaimustuses, nagu nende vastastikune armastus neid õnnelikuks tegi.

“Meenuta austusega madu,” lausus laternaga mees, “sa võlgned talle elu, sinu rahvad võlgnevad talle silla, mille läbi need naaberkaldad elustuvad ja ühinevad. Ujuvad ja säravad kalliskivid, mao ohverdatud keha jäänused, on selle toreda silla tugisambad, nende peale ta ehitas enda ja seal ta püsib.”

Temalt taheti just nõuda seletust selle imelise saladuse kohta, kui templiväravast astusid sisse neli kaunist tütarlast. Harfi, päevavarju ja tooli järgi tunti neis otsekohe ära liilia kaaslannad, aga neljas, ilusam kui eelmised kolm, oli tundmatu, kes õelikult naljatledes koos ülejäänutega läbi templi tõttas ja hõbedasi astmeid mööda üles tõusis.

“Kas sa usud mind edaspidi rohkem, armas naine?” küsis laternaga mees kaunitarilt. “Ole õnnistatud sina ja iga olevus, kes täna hommikul jões supleb.”

Noorenenud ja kauniks muutunud eit, kelle endisest olekust ei olnud enam jälgegi, embas laternaga meest, kes tema hellitused sõbralikult vastu võttis, nooruslike käsivartega. “Kui ma sinu jaoks liiga vana olen,” lausus too naeratades, “võid täna endale uue kaasa valida. Alates tänasest ei kehti ükski abielu, mida uuesti ei sõlmita.”

“Kas sa siis ei tea,” vastas naine, “et ka sina oled nooremaks muutunud?” – “Mul on hea meel, kui ma sinu noortes silmades ärksa noormehena näin; ma võtan su käe jälle vastu ja elan sinuga hea meelega järgmisse aastatuhandesse.”

Kuninganna tervitas oma uut sõbratari ja laskus koos tema ja ülejäänud kaaslastega altarilt alla, samal ajal kui kuningas mõlema mehe vahel silla poole vaatas ja tähelepanelikult rahva kihamist silmitses.

Kuid ta rahulolu ei kestnud kaua, sest ta nägi midagi, mis talle silmapilguks tuska

valmistas. Hiiglane, kes oma hommikusest unest veel päris ärkanud ei olnud, tammus üle silla ja tekitas seal suure korralageduse. Ta oli nagu alati unisena ärkanud ja tahtis jõe tuttavas sopis supelda. Selle asemel aga leidis ta kindla maa ja sammus üle laia silla. Kui ta nüüd kohmakalt otse inimeste ja loomade vahel liikus, pani tema kohalolu küll kõiki imestama, kuid keegi ei tundnud seda. Kui hiiglasele aga päike silma paistis ja ta käed tõstis, et silmi hõõruda, liikus tema hiiglaslike rusikate vari nii jõuliselt ja kohmakalt ta selja taha, inimhulga sisse ja tagasi, et inimesed ja loomad suurte hulkadena kokku pörkasid, vigastada said ja ähvardasid jõkke kukkuda.

Kui kuningas seda koletut tegu nägi, liikus ta käsi tahtmatult mõõga poole, kuid ta muutis meelt ja vaatas rahulikult kõigepealt oma valitsuskeppi, siis oma kaaslaste laternat ja aeru. "Ma aiman su mõtteid," lausus laternaga mees, "aga meie ja meie jõud on selle koletise suhtes jõuetud. Ole rahulik, ta teeb viimast korda kahju ja õnneks on tema vari meie pealt ära keeranud."

Vahepeal oli hiiglane järjest lähemale tulnud, ta käed olid imestusest selle üle, mida ta avasilmil nägi, rippu vajunud. Ta ei teinud enam mingit kahju ja astus ammuli sui õuele.

Hiiglane läks parajasti templi ukse poole, kui ta äkitselt keset hoovi peatus. Ta seisis kui kolossaalne, punakalt läikivast kivist skulptuur ja tema vari näitas tunde, mis olid laotud maa peale ringi tema ümber mitte numbrites, vaid kaunite, tähendusrikaste piltidena.

Mitte vähe ei rõõmustanud kuningas, nähes koletise varju vajalikus suunas; mitte vähe ei imestanud kuninganna, kes ülima majesteetlikkusega ehitult koos oma neitsitega altarist üles astus. Avanes kummaline pilt, mis väljavaate templist sillale peaaegu kinni kattis.

Vahepeal oli rahvahulk hiiglase kannul edasi tungelnud ja kui too seisma jäi, ta ümber piiranud ja imestanud tema muutumise üle. Sealt pöördus rahvas templi poole, mida ta alles nüüd paistis märkavat, ja trügis ukse suunas.

Sel silmapilgul lendas kull peeglika kõrgelt üle taevalaotuse, püüdis kinni päikesevalguse ja heitis selle altaril olevate inimeste peale. Kuningas, kuninganna ja nende saatjad paistsid templi hämarduvas võlvistikus taevalikust särast valgustatud ja rahvas langes põlvili. Kui inimhulk jälle toibus ja püsti tõusis, oli kuningas koos kaaslastega altarisse laskunud, et varjatud käikude kaudu oma paleesse minna, ning rahvas hajus mööda templit laiali, et rahuldada oma uudishimu. Inimesed silmitsesid kolme sirgelt seisvat kuningat imestuse ja aukartusega, kuid seda enam tahtsid nad teada, mis kamakas on neljandas seinakorvas vaiba all. Sest kes see ka polnud, heatahtlik tagasihoidlikkus oli laotanud kokkuvarisenud kuninga peale kauni vaiba, millest ükski pilk läbi ei tunginud ja mida ükski käsi ei julgenud kergitada.

Rahvas ei oleks jõudnud seda ära imestada ja tunglev mass oleks üksteist templis ära tallanud, kui inimeste tähelepanu poleks taas köitnud suur väljak. Ootamatult sadas otsekui taevast kuldmünste, mis kõlisesid marmorplaatidel. Lähemal viibivad rändurid tormasid neid haarama. See ime kordus kord siin, kord teisel.

Enesestmõistetavalt olid need virvatuled, kes siin veel kord lustisid ja kokkuvarisenud kuninga kehast pärinevat kulda lõbusalt laiali pillasid. Rahvas jooksis veel mõnda aega ahnelt siia-sinna, tungles ja rebis üksteist peaaegu tükkideks, kuni enam ühtegi kuldtükki ei langenud. Lõpuks valgus rahvas aegamisi laiali ja läks oma teed ning kuni tänase päevani kihab sild ränduritest ja tempel on kõige külastatavam paik kogu maal.